

SIUŽETO MODERNIZACIJA OSKARO MILAŠIAUS LITERATŪRINĖSE PASAKOSE

ASTA GUSTAITIENĖ
Vytauto Didžiojo universitetas

Esminiai žodžiai: *folklorinė ir folkloriškojo tipo literatūrinė pasaka, siužeto modernizacija, autorinis intarpas*.
Key words: *folk tale and folk type literary tale, plot modernization, author's insert*.

Oskaro Milašiaus (Oscar Miłosz) lietuvių folklorinių pasakų vertimai ne kartą sulaukė lietuvių, lenkų ir prancūzų literatūrologų ir folkloristų Vytauto Kubiliaus, Jolantos Žugovskos, Genovaitės Dručkutės, Elinos Naujokaitienės, Jadvygos Krūminienės ir kitų dėmesio. Kubiliaus teigimu, Oskaras Milašius „iš S. Daukanto, A. Baranausko, J. Basanavičiaus, K. Jurkšaičio užrašytų tekstų parengia du pasakų rinkinius *Senosios Lietuvos pasakos ir pasakojimai* (O. V. de L. Miłosz „Contes et fabliaux de la vieille Lithuanie“, 1930) ir *Mano motušės pasakojimai* (O. V. de L. Miłosz „Contes Lithuaniens de ma mère l’oie“, 1938)“ (Kubilius, 1989, 201). Šio straipsnio tikslas – atskleisti Milašiaus literatūrinėms pasakoms būdingus autorinius elementus, kurie išryškėja jas lyginant su atitinkamais lietuvių folklorinių pasakų pavyzdžiais. Tyrinėjant santuokos tematikos pasakas, pabrėžtinai folklorinėms pasakoms nebūdingas autorius „įsiterpimas“ į pasakos tekstą, autorinis komentaras. Taikant komparatyvistinį metodą, leidžiantį palyginti folklorinę pasaką ir jos transformaciją į literatūrinę, atsižvelgiama į metodologines folklorinių pasakų tyrinėtojų, konkrečiai – profesorės Bronislavos Kerbelytės, nuostatas, jog „lietuvių pasakų (folklorinių – A. G.) siužetai stabilūs tik vienos versijos ribose ir dažniausiai – tekstų makrostruktūros lygmenyje. Siužeto struktūros lygmenyje (...) kiekvienas varijuoja konkrečiame lygyje“ (Kerbelytė, 2011, 29–30). Milašiaus vertimai straipsnyje traktuojami kaip folkloriškojo tipo literatūrinės pasakos. Atsižvelgiant į Kęstučio Urbos pasiūlytą folkloriškojo tipo literatūrinių pasakų diferencijavimą – stilizaciją, imitaciją ir modernizaciją arba aktualizaciją¹ – straipsnyje siekiama nustatyti, kuriai folkloriškojo pasakų tipo atmainai galima būtų priskirti Milašiaus pasakas (Urba, 2000, 3).

VERTIMŲ TYRINĖJIMAI

Tiek folklorinės, tiek literatūrinės pasakos tyrėjui vienas įdomiausių yra klausimas, susijęs su folklorinės pasakos transformacija ir gravitacija literatūrinės pasakos link. Folkloristai,

¹ *Stilizacija* – tai toks santykis su folkloriniu tekstu, kai jis tik vienur kitur pagražinamas, sutvarkomas stilius, kalba, bet iš esmės nei turinys, nei idėjos nekinta; *imitacija* – tai savarankiškai autoriaus parašyta pasaka, kurią rašant remiamasi folkloro pasakos modeliu; modernizacija – įdomiausias santykis su folkloro pasaka, nes čia atsiranda ironija, keičiasi pasakos potekstė, žaidimas.

pavyzdžiui, akademikas Leonardas Sauka, įvairius autorinius pasakose atsiradusius intarpus, tekstų „pagražinimus“, transformacijas, vertina remdamiesi folkloro tyrinėto pozicija – „darbo klaidos ir trūkumai“ (Sauka, 1983, 66). Literatūrologams, atvirksčiai, pasakų literatūriškėjimo dinamika, jų virsmo literatūrinėmis procesas atrodo ypač įdomus. Vytautas Kubilius Milašiaus „transkripcijose“ išvelgia visai nebūdingų liaudies kūrybai bruožų – intelektualumą, intertekstualumą, „psichologinį veiksmo motyvavimą“ (Kubilius, 1989, 202). Straipsnyje *Oskaras Milašius – vertėjas: žaidimai su atmintimi* J. Krūminienė lygina folklorines ir literatūrines Milašiaus pasakas, remdamasi teorinėmis J. Lotmano, H. G. Gadamerio, P. Ricoeuro įžvalgomis ir konstatuoja, jog Milašiaus vertimus galima pavadinti *folk-shok*, nes rašytojas „kaip modernistas atlieka džiazio improvizacijas folklorinio teksto pagrindu“ (Krūminienė, 2010, 55–66). Viena nuosekliausių Milašiaus kūrybos tyrinėtojų, disertacijos *Oskaras Milašius ir Lietuva* (1993) autorė VU prof. Genovaitė Dručkutė *Lietuviškų pasakų transkripcijose* susitelkė į vertimo subtilumus ir pabrėžė, jog autorius buvo atsisakęs jas vadinti vertimais (*traduction*), o pasirinkęs transkribavimo (*transcription*) terminą. Tai, autorės nuomone, ne atsitiktinis, bet strateginis atsisakymas, išplėčiantis pasakų prasminę perspektyvą (Dručkutė, 1991). Elina Naujokaitienė visą knygos *Oskaras Milašius – mistikas ir hermetinis poetas* skyrių *Žodinės ezoterinės tradicijos ir mistinio patyrimo atšvaitai* skiria Milašiaus pasakoms (Naujokaitienė, 2001, 206–225). Autorė čia remiasi prancūzų literatūrologo Jeano Bellemino-Noëlio įžvalga, jog Milašiaus vertimai galėtų būti laikomi „vertimais-rekonstrukcijomis“; autorė koncentruojasi ties, autorės manymu, Milašiumi būdinga ezoterine tradicija; tyrinėdama Milašiaus perkurtą folklorinę pasaką *Pupa*, joje autorė išvelgia „savotišką parodiją“ (Naujokaitienė, 2001, 212). Milašiaus vertimus nuosekliai tyrinėjo J. Ługovska (*Liaudiškios kilmės Oskaro Milašiaus pasakos*), kuri ypač pabrėžė Milašiaus pasakų intelektualumą, jų artėjimą prie Šviečiamojo amžiaus formuluočių ir filosofinio pasakojimo, „kur ironiška schemine fabula buvo išsakomos pagrindinės moralinės ir filosofinės mintys“¹, vertimų atotrūkis nuo originalių kūrinių išvelgiamas apibendrinamosiose refleksijose, gretutinėse pastabose. Ługovskos teigimu, „toks požiūris į veikėją riboja galimybę identifikuotis su juo ir sudaro sąlygas blaiviai refleksijai, satyriškiems apmąstymams apie žmogiškus reikalus *sine ira et studio*“². Ši įdomi, bet Ługovskos straipsnyje mažai išplėtotą, mintis tapo vienu iš akstinių šiame straipsnyje kiek išsamiau patyrinėti, kaip skleidžiasi tas savitas rašytojo požiūris ir *kaip įsiterpiama į tekstą autorine pastaba* (Ługovska, 2000). Krūminienė savo straipsnyje *Oskaras Milašius – vertėjas: žaidimai su atmintimi* daro svarbią prielaidą, kad, versdamas lietuvių folklorines pasakas, tuo metu jis beveik nemokėjo lietuvių kalbos ir rėmėsi vokiškais lietuviškų pasakų vertimais. Remiantis šia prielaida, tyrinėjant būtų svarbu atsižvelgti į visas tris grandis ir lyginant neabejotinai būtų galima padaryti įdomių išvadų.² Iki šiol tyrinėjimuose šios aplinkybės nebuvo nurodęs nė vienas Milašiaus pasakų tyrinėtojas. Apžvelgiant Milašiaus pasakų vertimams skirtus tyrinėjimus, svarbu pažymėti, jog Vincas Auryla savo didžiulėje monografijoje *Lietuvių vaikų literatūra*, kurioje pateikia visą originaliosios vaikų prozos, poezijos, vertimų, folklorinio tipo literatūrinių pasakų panoramą, Milašiaus pasakų vertimus visiškai apeina, ir knygoje net nėra minima Milašiaus pavardė (Auryla, 1986). Gal vienas žymiausių vaikų literatūros tyrinėtojų Milašiaus pasakų nelaikė skirtomis vaikų auditorijai?

² Šiame straipsnyje į šią aplinkybę neatsižvelgiama.

MENINIS SANTUOKOS TYRINĖJIMAS PASAKOSE

Naujokaitienė yra pateikusi įdomią išvalgą apie tai, jog Milašius renkasi versti tas folklorines pasakas, kurios gali būti gera medžiaga jo paties idėjoms skleisti, pirmiausia perteikti „filosofinių pažiūrų sintezę, analitinę požiūrį į tikrovę, į žmonių ir valstybių santykius“ (Naujokaitienė, 2001, 209). Tarsi pro dinaminį stiklą Milašius pasakose pažvelgia į šeimą: jos sudarymą, sutuoktinių meilės ir (ne)ištikimybės situacijas, bevaikystę ir kt. Apskritai skaitant visą Milašiaus pasakų rinkinį susidaro įspūdis, kad autoriui itin svarbi buvo su santuoka susijusi problematika, o pasakotojo požiūris į jos stabilumą, ilgaamžiškumą, remiantis tik sutuoktinių individualiomis pastangomis, gana skeptiškas. Jį galbūt labiausiai apibendrina kūrinio *Radinių pirklys* pasakotojo žodžiai, „jog rasti pačią, tikrai vertą pasitikėjimo, kur kas didesnis stebuklas, nei suieškoti visas šios žemės tabakines ir jūrose pradingusius laivus“ (Milašius, 1989, 60). Šios tematikos kūriniuose sklaidžiasi individualūs, Milašiui būdingi bruožai, išryškėja savita pasakojimo technika. Kituose keliuose straipsnio poskyriuose bus kiek nuosekliau analizuojamos tos Milašiaus pasakos, kuriose atsiskleidžia (ne)ištikimybė, prievarta sudarant santuoką ir bevaikystė kaip santuokos išbandymas.

1. SANTUOKOS GRIŪTIES PRIELAIDOS: *APIE RAGANĄ, IR UŽ PATĮ VELNIĄ SUKTESNĘ*

Pasakoje *Apie raganą, ir už patį velnią suktesnę* meniškai tyrinėjama idealioji santuoka ir jos griūtis. Šis kūrinys įdomus ne tik savitu požiūriu, besiskleidžiančiu siužeto lygmenyje, bet ir žaidimu pasikartojančiomis prasmėmis. Ši pasaka – viena žiauriausių, kurioje ne kartojamas tradicinis folklorinis pasakos struktūrinis modelis (blogis nugalimas ir žiauriai nubaudžiamas, gėris triumfuoja), bet, atvirkščiai, mylimas ir mylintis vyras nužudo savo žmoną. Ši pasaka, kuri, panašiai kaip folklorinėje pasakoje (*Apie raganą, kuri merginai galvą nukando*), atveria žmogžudystės situaciją, kai nužudoma moteris. Pasakos pradžioje hiperboliškai atskleidžiamas santuokos idealumas – „taip dailiai juodu sutarė, kad garas apie juos ėjo aplink dvidešimt mylių“ (Milašius, 1989, 81). Pasakos naratyve kelis kartus išbandomas santuokos patvarumas: velnias gražaus jaunikaičio pavidalu įeina į šeimos namus kaip Dievo žodžio skelbėjas (gal žmona susižavės, o jos vyras ims pavyduliauti). Tačiau abu, būdami vieningi, suvokia jaunikaičio (velnio) klastą ir duoda jam „spyrtį į sėdynę“, po kurio šis „išlėkė pro langą“ (Milašius, 1989, 81). Kaip rodo pasakos pavadinimas, tik ragana, kuri gudresnė ir už velnią, randa būdų nubausti šeimą už dvigubą nusikaltimą – „vedybinę meilę“ ir „velnio įžeidimą“. Raganos strategija – blogai kalbėti kiekvienam apie jo(s) sutuoktinį, pasėti įtarimų sėklų. Tik tai sukelia nepasitikėjimą ir galiausiai paskatina žmogžudystę. Pačiai raganai būdinga saviironija. Šiame tekste Milašius meistriškai sužaidžia prasmėmis, charakterizuodamas veikėjus. Velnias, pasivertęs gražiuoju jaunuoliu, į „tobulosios“ šeimos namus įeina kaip vokiečių botanikas, į Žemaitiją atvykęs tyrinėti šungrybių ir musmirių (pabraukta mano – A. G.). Grybų motyvas tekste pasikartoja dar kartą, kai sutuoktinis prieš pat įvykdydamas žmogžudystę, kupinas pykčio, pasakotoja dar kartą, „pažaliavo it šungrybis, paskui pergelto lyg musmirė“ (Milašius, 1989, 84). Jis, jo siela, tarsi tampa tuo, ką velnias ir norėjo iširti, tarsi sutuoktinis pats pasislinko velniui priklausančios realybės link.

2. NEIŠTIKIMYBĖS DINAMIKA

Šiame poskyryje tyrinėjamų pasakų – folklorinės *Apie tris karaliūčius, į gulbes pavirtusias* ir Milašiaus *Gulbė* – siužetai gerokai atitolę vienas nuo kito, ir gali būti, kad pirminės folklorinės pasakos variantas, kuriuo rėmėsi Milašius, buvo kitoks. Profesorius Leonardo Saukos teigimu, „vienas kitą papildančių, praplečiančių variantų (...) yra nemaža“ (Sauka, 1995, 17). Nepaisant galimos paklaidos, šių dviejų pasakų lyginamoji analizė yra įdomi dėl gali-mybės išryškinti kelis Milašiui būdingus bruožus: ypač įdomų psichologinės tėvų prievartos vaiko atžvilgiu (folklorinėje pasakoje prievartą siekiant santuokos) aspektą ir santuokinės neištikimybės dinamiką.

Milašiaus pasaka *Gulbė*, lyginant ją su Basanavičiaus užrašyta *Apie tris karaliūčius, į gulbes pavirtusias*, visiškai transformuota. Folklorinėje pasakoje jaunas vaikas, pamatęs vieną iš trijų gulbių, pasivertusių merginomis, ją pamilsta, ir, panaudojęs prievartą bei apgaulę, ją veda. Tačiau netikėtai atgavusi savo plunksnas ji išskrenda pas savuosius. Milašiaus pasakos variante pati karalaitė gulbė pamato užkandžiaujančius senukus, prie jų prieina, o vėliau laisva valia pradeda jiems tarnauti. Senukai, norėdami, kad gulbė priklausytų tik jiems, sudgina jos sparnus. Gulbė nebegali skristi pas savo sužadėtinį, pasilieka gyventi pas senelius, vėliau išteka už karaliaus ir jam pagimdo sūnų. Ši pasaka gali būti suvokiama kaip tėvų prievartos paminant vaiko valią metafora. (Beje, su prievarta – tik vyro, siekiančio vesti merginą, prievarta jos atžvilgiu – yra susijusi ir lyginamoji folklorinė pasaka.) Dalinė laimė, grindžiama kitų prievarta, Milašiaus pasakoje parodoma kaip labai trapi. Gulbė tris kartus kviečia palikti vyrą ir sūnų trys jai artimi žmonės – tėvas, motina ir, galiausiai, sužadėtinis, kurio paklausoma. Beje, sužadėtinės žodžiuose melagingai interpretuojamas Dievo valios supratimas ir taip pateisinamas asmeninis poelgis: „Senka jėgos paskutinės, / Daužosi širdis krūtinėj... / Sakoma, be Dievo valios / Niekas neišklys iš kelio...“ (Prisiminkime Anderseno pasaką *Kiauliaganyš*, kurioje karalaitė prieš bučiuodama kiauliaganį saviironiškai tarsteli, taip pateisindama savo poelgį: „Reikia remti meną“) (beje, neištikimybės tema pasakose pasikartoja dažnai ir bene aiškiausiai ji skleidžiasi kūrinyje *Skulptorius, vyskupas ir dvylika apaštalių*, kuriame žaismingai, drauge ironizuojant, įvertinamas neištikimybės mechanizmas: „jo meilės įkarštis“ buvo tiksliai įvertintas josios grožybių apyvartine kaina“ (Milašius, 1989, 86). *Gulbės* finale, kuriant pasakai būdingą tradicinį utopinį pasaulėvaizdį, gulbė, nepaisant pasakoje atskleisto jos nuopuolio, išdavystės, vadinama „mūsų geroji gulbė“ ir tarsi išteisinama. Tam tikra prasme pasakojimo logika pateisina gulbės nuopuolį. Apskritai Milašius neretai savo veikėjams leidžia klysti dėl klaidos neatgailaujant ir, žvelgiant į folklorinių pasakų atitikmenis, akivaizdu, jog „laiminga pabaiga“, „veikėjo atsivertimas ar praregėjimas“ Milašiaus pasakoms dažniausiai (kitaip nei folklorinėse pasakose) nebūdingas. Pratešiant ankstesnę mintį apie tai, jog savo veikėjams Milašius leidžia klysti, galima palyginti dvi pasakas. Tarkime, folklorinėje pasakoje *Apie žalbarzdį* (Basanavičius I, 1993, 45) atskleidžiama, kaip gražuolė mergaitė, užsigeidusi vyro su žalia barzda, patiria galvažudžio apgavystę, savo akimis išvyta žmogėdrišką jo gyvenimą ir net pasikėsinimą į jos tėvo turtus, ir jtos laikysena tampa „teisinga“ : „...ir ta merga daugiaus žalbarzdžio nenorėjo“ (Basanavičius I, 1993, 48). Visiškai kitoks yra Milašiaus pasakos finalas. Čia mergina, patyrusi analogiškas situacijas, vis dėlto lieka ištikima neracionaliam jausmui: „– Mielas, mielas Žalia-barzdi, aš tave myliu“. Beje, būtent literatūriniame *Žaliabarzdžio* variante eliminuojama

folklorinėje pasakoje esanti nuoroda apie intymų merginos ir žaliabarzdžio ryšį. Pasakoje *Apie žalbarzdį*, žaliabarzdžiui atvykus pirštis, sakoma, jog „tai mergai jis ir labai patiko, teip jis čia pasiliko pernakt“ (Basanavičius I, 1993, 46). Milašiaus pasakoje ši aplinkybė labai sušvelninama, be to, išplėtojama. Kartojasi Andersenui būdingas santykio su folklorinėmis pasakomis, kuriomis jis rėmėsi, principas.

3. BEVAIKYSTĖ – SANTUOKOS IŠBANDYMAS

Kaip ir santuokinei neištikimybės, Milašius savo pasakose ne mažiau dėmesio skiria ir kitiems bei kitokiems santuokos išbandymams. Pirmiausia tai pasakytina apie dažnai ir folklorinėse pasakose svarbų sutuoktinių nevaisingumo motyvą. Remdamasis folklorinėmis pasakomis, Milašius savo pasakose dažnai kalba apie vaikų neturėjimą (*Ežiukas*, *Nykštukas*, *Auksaplaukis ir Žvaigžduolė* ir kt.). Folklorinėje sąmonėje biologinių vaikų neturėjimas – didžiulis blogis; globos / įvaikinimo patirtis pasakose rodoma kaip funkcija, o vaikų ir tėvių ryšys neryškinamas. Pavyzdžiui, folklorinėje pasakoje *Auksaplaukis ir Auksažvaigždė*, priėmę ir auginę karaliaus sūnų ir dukrą, žvejai lieka tik personažai – funkcija. Vaikus jie užaugina, o išgirdę vaikų klausimą, ar nėra „sužvejoti“, rastiniai, pasako jiems teisybę, parodo jų skryneles, išklauso vaikų padėką už auklėjimą, ir jų funkcija pasakoje baigiasi (Basanavičius I, 1983, 200). Milašius šį epizodą daug labiau išplėtoja: pirmiausia vaikams paklausus žvejo ir jo pačios, ar šie iš tiesų yra tik jų tėviai, parodo vidines abejones ir nelengvas dilemas, kurias tėviai sprendžia tik padedami Dievo: „Sutriko senelis ir senelė, nes labai norėjo, kad vaikai juos mylėtų kaip tikrą tėvą ir motiną. Bet veikia susizgribo tarę sau, kad gražiausia šiame pasaulyje tiesa ir kad doriems žmonėms dera visur kur pasikliauti Aukščiausiuoju“ (Milašius, 1989). Šioje pasakoje globėjų ir globotinių santykis atskleidžiamas ne kaip epizodinis, bet kaip tęstinis, svarbus pats savaime: pasakos finale vėl vaikų tėviai užima garbingiausią vietą tarp puotos, skirtos karalaičiui sugrįžimui atšvęsti, svečių – „tarp garbingiausių svečių sėdėjo senasis žvejys su pačia“ (Milašius, 1989, 12). Šio aspekto liaudies pasakoje apskritai nėra.

Pasakoje *Ežiukas* ironiškai pažvelgta į dramatišką bevaikių liūdesį dėl savojo nevaisingumo. Šis liūdesys vaizduojamas hiperbolizuotai: „melsdamiesi liedavo širdgelį tokiomis gausiomis ašaromis, jog suklaupdavo prie didelio dubens, kad nepatvintų namai“ (Milašius, 1989, 18). (Folklorinėse pasakose tai visiškai negalimas aspektas: šaipytis iš skausmingų žmogiškosios būties situacijų – tabu.)

Apibendrinant nevaisingumo ir vaikų globos temą galima pasakyti, jog čia matyti žmonių tarpusavio santykių pokytis – iš grindžiamų kraujo ryšiu į Naujajam Testamentui būdingą žmonių artimumą, parentą draugyste.

AUTORINIS ELEMENTAS

Anot Ūgovskos, Milašiaus pasakose „atotrūkis nuo folklorinio pasakojimo pasireiškia įvairiais būdais: apibendrinamosiomis refleksijomis, savotiškomis pastabomis iš šono, kurios skirtos vaizduojamoms situacijoms ir susijusios su pasakotojo rezonieriaus požiūriu“ (Ūgovska, 2000, 7). Šiame poskyryje bus labiau susitelkiama į Milašiui būdingą „pastabą iš šono“, arba

„autorinių intarpų“, aspektą. Aptariant pasaką *Apie raganą, ir už patį velnią sukcesnę*, jau buvo minėta apie būdingą išiveržimo į tekstą strategiją. Ji tarsi sugriauna įprastą neutralų, folklorinei pasakai būdingą kalbėjimą. Apskritai pasakotojo pasirodymas tekste yra vertinamas nevienodai. Tarkime, profesorius Leonas Gudaitis, kalbėdamas apie XX a. pradžios lietuviškąją spaudą, pažymi Adomo Jakšto išsakytą kritišką Liudo Giros apsakymo *Pražuvę žmonės* vertinimą, argumentuodamas būtent tuo, jog jame „per daug autoriaus komentarų“ (Gudaitis, 1977, 108). J. Sprindytė yra pažymėjusi, kad lietuvių smulkiojoje prozoje, pirmiausiai XX a. pradžios, pasakotojas išiveržia į pasakojimą gana retai (Sprindytė, 1989, 214). Net ir literatūrinėje pasakoje tokie autoriniai intarpai nėra labai dažni, tačiau jie buvo itin mėgstami Anderseno ir vertinami kaip jo pasakojimo technikos charakteristika. (Prisiminkime *Mergaitę su degtukais*, kuris pasakojime atsiranda užuojautos kupinas pasakotojo išsakomas veikėjos būsenos vertinimas: „Alkana ir sušalusi ėjo ji, maža tu vargšė“; pabraukta mano – A. G.) (Mylius, 2007, 55–56). Milašiaus pasakoje *Apie raganą, ir už patį velnią sukcesnę*, priartėdamas prie pasakojimo kulminacijos – žmogžudystės, pasakotojas išiveržia į kūrinių išskeldamas filosofinį klausimą: „Žmogaus širdie, žmogaus galva, pasakykit, kodėl jie-dvi, seserys, nuo seno taip negailestingai kovojate tarpusavyje?“ ir drauge griaudamas ramų, nuoseklų, folklorinei pasakai būdingą kalbėjimą. Pasakoje *Gulbė* tiesiogiai svarstoma ir vertinama moralinė veikėjo laikysena: „Smerktinas ar pagirtinas jaunosios karalaitės elgesys? Tiesą pasakius, man būtų sunku tarti savo žodį, nes jos, gulbės, širdis džiūgavo, o kaip žmona ir motina, ji niekino save.“ (Milašius, 1989, 32). Šiuo atžvilgiu galima sutikti su Ługovska, kuri teigė šiuos autorinius intarpus rodant, jog pasakotojas čia „pasilieka teisę pats komentuoti bei interpretuoti tekstą, kuris tampa meninės parafrazės pagrindu“ (Ługovska, 2000, 7). Tai tikrai svarbus folkloriškosios pasakos principas, tačiau drauge reikėtų sutikti su J. Šlekonyte, jog autoriaus išiveržimai sumažina klausytojo galimybę susitapatinti su pagrindiniu (pozityviuoju) personažu (Šlekonytė, 2009, 21).

IŠVADOS

Straipsnyje atlikta lyginamoji Oskaro Milašiaus ir Jono Basanavičiaus surinktų lietuvių folklorinių pasakų rinkinių *Lietuviškos pasakos įvairios* (I, II tomai) analizė leido pratęsti ir išplėtoti kai kuriuos lenkų literatūrologės Jolantos Ługovskos tyrimų aspektus, ypač mokslininkės pastebėtas kelias Milašiaus pasakoms būdingas ypatybes, kurių ji plačiau netyrinėjo: ironišką pasakotojo žvilgsnį į sudėtingas žmogiškosios egzistencijos problemas, autorinį pasakotojo išiterpimą, griaunantį neutralaus pasakojimo logiką. Analizuojant ir lyginant išryškėjo tokie Milašiaus pasakoms būdingi elementai: *žaidimas prasmėmis* (*Apie raganą, ir už patį velnią sukcesnę*), skausmingų žmogiškų situacijų, pavyzdžiui, bevaikių tėvų skausmo *ironizavimas* (*Nykštukas*), *raganos saviironija* (*Apie raganą, ir už patį velnią sukcesnę*), *skeptiškas požiūris į žmogaus „atsivertimo“, pasikeitimo galimybę* (*Zaliabarzdis*) ir kiti aspektai, kurie nebūdingi folklorinei pasakai. Kadangi Milašiaus pasakų autoriniai elementai nėra atsitiktiniai, jų daug ir jie keičia pačią pasakojimo struktūrą, logiką ir kūrinių potekstę, Milašiaus pasakas galima laikyti folkloriškojo tipo teksto modernizacijos atmainos literatūriniųėmis pasakomis.

ŠALTINIAI

- Lietuviškos pasakos įvairios (1993). T. 1. Vilnius: Vaga.
 Lietuviškos pasakos įvairios (1995). T. 2. Vilnius: Vaga.
 Milašius O. (1989). Lietuviškos pasakos. Vilnius: Vyturys.

LITERATŪRA

- Auryla V. (1986). Lietuvių vaikų literatūra. Vilnius: Vaga.
 Dručkutė G. (1991). Lietuviškų pasakų transkripcijos. O. Milašius „Senosios Lietuvos pasakos ir pasakojimai“ // Literatūra, Nr. 33 (3). Vilnius: Vilniaus universitetas.
 Gudaitis L. (1977). Platėjantys akiračiai. Vilnius: Vaga.
 Kerbelytė B. (2011). Lietuvių tautosakos kūrinių prasmės. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
 Krūminienė J. (2010). Oskaras Milašius – vertėjas: žaidimai su atmintimi // Respectus Filologicus, Nr. 17.
 Kubilius V. (1989). Oskaro Milašiaus lietuviškos pasakos // Milašius O. Lietuviškos pasakos. Vilnius: Vyturys.
 Ługovska J. (2000). Liaudiškos kilmės Oskaro Milašiaus pasakos // Rubinaitis, Nr. 3.
 Mylius J. (2007). Death and the Child // Andersen H. Ch. Between Children' Literature and the Adult Literature. Odense: University Press of Southern Denmark.
 Naujokaitienė E. (2001). Žodinės ezoterinės tradicijos ir mistinio patyrimo atšvaitai Oskaro Milašiaus pasakose // Naujokaitienė E. Oskaras Milašius: mistikas ir hermetinis poetas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
 Šlekonytė J. (2009). Ar dar reikalingos liaudies pasakos? // Rubinaitis, Nr. 2.
 Urba K. (2000). Literatūrinės pasakos įvairybė (bandymas apibrėžti). In: <http://rubinaitis.lnb.lt/index.php?229994737> (žiūrėta 2011 09 19).

Asta Gustaitienė

THE MODERNIZATION OF PLOT IN OSCAR MIŁOŠZ LITERARY TALES

Summary

The aim of the article is to reveal literary tale of Oscar Miłosz, to compare them to the examples of authentic Lithuanian folk tales and especially to emphasize an author's comment, his "inserts" in a folk text.

In the article Oscar Miłosz's translations of Lithuanian folk tales *Senosios Lietuvos pasakos ir pasakojimai* (O. V. de L. Miłosz "Contes et fables de la vieille Lithuanie", 1930) and *Mano motušės pasakojimai* (O. V. de L. Miłosz "Contes Lithuanien de ma mère l'oise", 1938) to French are viewed as folk type literary tales.

They have repeatedly received the attention of Lithuanian, Polish and French literature and folk specialists. The comparative analysis of Lithuanian folk tales *Lietuviškos pasakos įvairios* (first and second volume) compiled by Jonas Basanavičius and their translation by Miłosz highlights and develops the features common for Miłosz's tales: an ironic narrator's point of view towards complicated problems of human existence; an author's inserts destroy the logic of neutral narration typical for folk tales. This research considers that in inserts in folk tales Oscar Miłosz changes the value system and the relationship between characters according to the moral imperative of the New Testament.

While comparing Oscar Miłosz's tales with Lithuanian folk tales, the methodological provisions of other folk tale researchers were taken into consideration, particularly, professor Bronislava Kerbelytė who notes that the plots of Lithuanian folk tales are stable only in macrostructure, while they vary in the plot structure; therefore, categorical assertions are avoided and only assumptions are provided.